

YTTRANDE

Till

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm
u.remissvar@regeringskansliet.se

Datum

2017-06-19

Vår referens

Jesper Lundholm

Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (2017:20)

Unionen bedömer att förslaget inte möter de behov av tillträde till högskolan som finns hos äldre och yrkesverksamma, vilket är en allvarlig brist med tanke på att utbildningsbehoven i arbetslivet förväntas öka kraftigt framöver. Utredningens förslag innebär sammantaget att möjligheterna att nå grundläggande behörighet för dessa grupper ökar, men att det faktiska tillträdet försämras. Det är problematiskt såväl för den enskilde individens möjligheter att möta ökade kompetenskrav på arbetsmarknaden och för samhällets kompetensförsörjning. Unionen avstyrker därför utredningens förslag.

Unionen avstyrker:

- förslaget att minska antalet platser som fördelas efter resultat på högskoleprovet från minst en tredjedel till minst 15 procent. Högskoleprovet är en viktig möjlighet för äldre och yrkesverksamma att konkurrera om platser på översökta utbildningar. En minskad andel från högskoleprovet ger därmed yrkesverksamma sämre möjligheter att konkurrera om platser på översökta utbildningar.
- konstruktionen med en undergrupp inom betygsurvalet med meritvärde från det nya behörighetsprovet, reell kompetens och omdöme från folkhögskola, om inte undergruppen samtidigt kopplas till en särskild kvot. Eftersom platserna mellan de två betygsgrupperna fördelas efter antalet behöriga sökande är risken, med den konstruktion som föreslås, att så få söker inom urvalsgrunden att det inte genereras platser eller mycket få platser till undergruppen. Det ser bra ut på pappret, men det är högst osäkert om förslaget innebär ökade möjligheter till tillträde i praktiken.

Unionen anser att det behöver skapas en kvot i urvalet för dem som nått behörighet genom behörighetsprov eller reell kompetens. Det kan utformas på olika sätt. En tänkbar möjlighet kan vara, vilket föreslogs av tillträdesutredningen 2004 (SOU 2004:29) att minst 10 procent av platserna ska fördelas på grundval av lokalt beslutat urval. Oavsett måste bestämmelserna utformas på ett sådant sätt att de möjliggör för dem som söker med andra meriter än gymnasiebetyg att kunna konkurrera om platserna. Utvärderingar av Högskoleverket och UKÄ visar att lärosätena trots successivt ökade möjligheter i mycket liten utsträckning har valt att tillämpa det lokala urvalet, med undantag för konstnärliga utbildningar och vissa elitutbildningar där det har varit ett sätt att skilja på sökande som redan har höga meritvärden från gymnasieskolan. Det lokala urvalet har därmed inte använts annat än i marginell utsträckning och det finns inget som talar för ökad användning. I de fall det lokala urvalet trots allt har tillämpats har det inte heller använts i syfte att ge sökande som saknar gymnasimeriter möjligheter att konkurrera om platserna. Unionen bedömer att risken är överhängande att platsfördelningen på de flesta utbildningar, om utredningens förslag genomförs, kommer baseras på 15 procent högskoleprov och 85 procent betyg.

Unionen tillstyrker:

- att den grundläggande behörigheten ska uttryckas i kompetenser. Det tydliggör vad som krävs för att kunna tillgodogöra sig högskolestudier och underlättar bland annat vid validering av reell kompetens.
- att ett behörighetsprov införs för grundläggande behörighet. Unionen anser att det är individens faktiska förutsättningar att tillgodogöra sig studierna som ska bedömas, istället för mer schablonmässiga bedömningar som rent kvantitativ arbetslivserfarenhet. Ett behörighetsprov har även fördelen att det ger individen grundläggande behörighet till all högskoleutbildning på grundnivå.
- att det prövas om behörighetsprovet kan utformas så att det även kan ge ett meritvärde. Såvida det kan ske utan att provets huvudsakliga syfte att enkelt pröva grundläggande behörighet motverkas. Samtidigt bedömer Unionen att möjligheten till ett sådant meritvärde som en enskild åtgärd inte innebär att tillträdet väsentligen underlättas för dem som saknar gymnasimeriter eller högskoleprovsresultat att konkurrera med. Dels är det osäkert om en försöksverksamhet leder till att provet blir en permanent del av tillträdessystemet, dels är det osäkert om det kommer genereras tillräckligt med platser till urvalsgruppen för att möjliggöra faktiskt tillträde.
- att prövning av reell kompetens kvarstår som en möjlighet för att nå grundläggande behörighet.
- att resultatet från högskoleprovet ska kunna viktas inom ramar som fastställs av UHR.
- att meritpoängen avskaffas. De har bland annat haft en negativ effekt på breddad

rekrytering och givit elever vissa icke önskvärda incitament i studievalen.

- att den nuvarande möjligheten för lärosätena att göra undantag från behörighetsvillkor inte ändras. Det är en viktig möjlighet för den sökande som bedöms ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Undantagsmöjligheten bör dock användas mindre slentrianmässigt än idag. I många fall är förmodligen en bedömning av reell kompetens mer lämplig att genomföra.
- att det införs en nedre åldersgräns för högskoleprovet på 19 år så att det går att göra först under den sista terminen i gymnasieskolan. En åldersgräns motverkar risken att elever inte anstränger sig under gymnasiestudierna.
- att universitet och högskolor ska få fastställa den särskilda behörigheten till utbildning som leder till generell examen och för fristående kurser utifrån de kurser UHR föreskriver. Unionen tillstyrker även att lärosätena ska kunna använda andra behörighetskrav, som är nödvändiga för utbildningen eller för det yrkesområde som utbildningen förbereder för, efter ansökan till UHR. Det är dock viktigt att definitionen av de särskilda skäl som då krävs inte blir för snäv. Unionen anser att lärosätena ska ha goda möjligheter att anordna utbildningar, exempelvis fristående kurser, som vänder sig specifikt till yrkesverksamma och att de därmed måste kunna använda arbetslivs- eller specifik yrkeserfarenhet som särskilda behörighetskrav när det är befogat.
- att lärosätena fortfarande ska få göra en annan platsfördelning efter tillstånd från UHR om det finns särskilda skäl.

Unionen är tveksam till:

- att det vid en prövning av reell kompetens för grundläggande behörighet även ska ges ett meritvärde. Intentionen är positiv. Men det är tveksamt om det är en realistisk lösning. Redan idag prioriterar lärosätena ofta ner prövning av reell kompetens, bland annat då de upplever att det är resurskrävande och komplicerat. Risken finns att ett sådant krav leder till än färre prövningar av grundläggande behörighet. Dessutom är det tveksamt om en behörighetsprövning, som ska bedöma om individen har de förkunskaper som är helt nödvändiga för att kunna tillgodogöra sig utbildningen, ska sammanblandas med en bedömning av *hur* goda förkunskaperna är i syfte att möjliggöra rangordning. Samtidigt är det ytterst viktigt att de som får sin behörighet baserad på reell kompetens också har möjlighet att konkurrera om platser på översökta utbildningar med andra meriter än gymnasiebetyg. Men det är rimligen mer lämpligt och ändamålsenligt att använda andra lösningar för att de som blivit behöriga utifrån reell kompetens ska kunna erhålla ett meritvärde än inom ramen för bedömningen av behörighet.

Unionen anser avslutningsvis att utredningen varken gör en tillfredsställande analys av äldres behov av omställning eller presenterar förslag som i praktiken ger tillfredsställande möjligheter för äldre som saknar gymnasiala meriter att bli antagna när det råder konkurrens om platserna.

Ur ett systemperspektiv kan det verka som att problemet med konkurrens är litet när inget urval behöver göras på ca 70 procent av utbildningarna. Men samtidigt söker ca 70 procent till utbildningar där det råder konkurrens om platserna. Ur individens synvinkel är möjligheten att kunna konkurrera om platser därmed av stor betydelse.

Unionen anser därtill att utredningen lägger för stor tonvikt vid betygens förmåga att prognostisera studieframgång. Dels förklarar betygen bara en begränsad del av skillnaderna mellan individers studieframgång. Dels finns nackdelar med betyg när det gäller syftet att rangordna individer, som bristande likvärdighet i betygssättning, betygsinflation och svårigheter med att jämföra olika betygssystem. Dessutom används i mätningar i regel mått på studieframgång, som poängproduktion eller genomströmning, som på ett bristfälligt sätt täcker in syftet med och nyttan av yrkesverksammas vidareutbildning. Unionen anser att gymnasiebetygen av olika skäl bör vara en stor del av urvalet till högskolans utbildning på grundnivå. Men det behöver i ett nytt tillträdessystem vägas in att urvalsreglerna behöver kunna hantera ett ökat behov av livslångt lärande, för att yrkesverksamma ska kunna möta förändrade kompetenskrav och för att arbetsmarknaden ska klara sin kompetensförsörjning.

Peter Hellberg, 1:e vice ordförande Unionen